

Adempauze

A. F. VAN ZWEEDEN

Dit is het jaargetijde waarin overheid, werkgevers en werknemers elkaar plegen te ontmoeten om het arbeidsvoorwaardenbeleid voor het komende jaar te bespreken in het licht van de voornemens die het kabinet in zijn begroting kenbaar heeft gemaakt. Ditmaal werd dit overleg belemmerd door twee ongewone complicaties. In de eerste plaats moest het gesprek worden gevoerd met een interim-kabinet dat in de missionaire staat verkeerde. Daar kwam bij dat de partners in het kabinet-in-de-steigers zich zelf en de sociale partners een adempauze wilden verschaffen. De fractievoorzitters van CDA en VVD waren tot de slotsom gekomen dat, ook als het beoogde kabinet snel zou worden gevormd, het ondenkbaar is dat het nieuwe kabinet voldoende tijd zal hebben tot een gedegen gesprek met de sociale partners te komen. Op 31 december willen zij de klok voor enige maanden stil zetten. De adempauze die daardoor zal ontstaan, zouden kabinet en sociale partners moeten gebruiken om „de totale problematiek van de noodzakelijke sanering van overheidsfinanciën, van het weer op de been brengen van het bedrijfsleven, van de werkgelegenheid en van het inkomensbeleid in de volle breedte en diepte gezamenlijk door te spitten.”

Het leek een goed idee, maar al gauw werd duidelijk dat de informateur en de fractievoorzitters zich onvoldoende rekenschap hadden gegeven van de verwickelingen die daardoor ontstonden. De adempauze zou moeten betekenen dat inkomens en prijzen tijdelijk worden bevroren op het peil dat begin december 1982 zal zijn bereikt en dat beleidsvoornemens van de regering die voor de koopkracht van betekenis zijn, worden opgeschort. De angel stak in dat laatste, want wat moest er nu met de tabellen voor de loon- en inkomstenbelasting die uiterlijk in de laatste week van oktober moeten zijn vastgesteld?

De vakcentrales namen in het drie-partijengesprek het standpunt in dat het demissionaire kabinet niets moest doen of nalaten dat een blokkade kan vormen voor een adempauze. Besluiten over premies en de belastingtabellen kunnen dat effect hebben. Zou dit kabinet bij voorbeeld nalaten wettelijke maatregelen te nemen die het mogelijk maken de inflatiecorrectie niet of niet helemaal door te laten gaan, dan zou het nieuwe kabinet worden belast met een maatregel die niet terug te draaien is. Ook bij de kabinetsformatie bleek dit punt een hobbel van belang te zijn.

Bevriezing van alles wat op 1 januari van invloed is op de koopkracht — dus ook premieverhogingen, optrekking van premiegrenzen, en de voorgenomen verhoging van de premievrije voet in de WAO — heeft verregaande gevolgen voor het inkomensbeeld dat bij het achterwege laten van die maatregelen nog slechter zou worden dan al uit de voornemens van het interim-kabinet voortvloeit. De FNV zei dan ook het idee van de adempauze met de grootste mogelijke terughoudendheid te benaderen. De werkgevers stelden zich niet anders op, zij het dat zij vooral bezwaar hebben tegen een prijsstop en het opschorten van maatregelen die de positie van het bedrijfsleven beogen te verbeteren.

Bij het overleg dat de kabinetsinformateur en de fractievoorzitters zich voor ogen hebben gesteld, zou in het bijzonder aandacht moeten worden geschonken aan het onevenwichtige inkomensbeeld dat, ook naar het oordeel van de fractievoorzitters, gewijzigd moet worden. Wil deze opvatting serieus worden genomen, dan dient er inderdaad niets te worden ondernomen c.q. alles te worden nagelaten dat dat beeld nog onevenwichtiger zou maken.

Van belang is uiteraard dat er over meer dan alleen de lastenverdeling overeenstemming wordt bereikt. Het concept-regeerakkoord stelt de sociale partners voor de keus 2,5% loonmatiging met jaarlijks f. 7 mrd. ombuigingen in de jaren 1984-1986 te aanvaarden, of f. 10 mrd. bezuinigingen per jaar zonder loonmatiging. Daarbij wordt een strakke norm voor de collectieve uitgaven gesteld. Op basis van een behoudend vastgestelde reële groei van het nationale inkomen wordt een schatting gemaakt van de toeneming van belasting- en premie-opbrengsten en niet-belastingmiddelen. Uitgangspunt daarbij is dat de collectieve-lastendruk niet omhoog gaat.

Op de aldus gedefinieerde ruimte zal in de eerste plaats een reductie van het financieringstekort met 1 procentpunt per jaar in mindering worden gebracht. Vervolgens moeten uit de dan overblijvende ruimte een aantal min of meer vaststaande uitgaven met politieke prioriteit worden gefinancierd. Dit betekent dat de inkomens die uit collectieve middelen worden betaald sluitpost worden. Zou er belastingverlaging worden toegepast om de koopkracht bij de gewenste inkomensmatiging in stand te houden, dan moet ook aan de uitgaven-norm ten minste de hand worden gehouden.

Deze norm perst het overleg met werkgevers en werknemers in een strak kader, dat ontsnappingswegen moet afrendelen. De sociale partners hebben het zelf in de hand drastische bezuinigingen, die vooral de inkomens van uitkeringstrekkers, ambtenaren en trendvolgers zullen treffen, beperkt te houden.

Het lijkt of de fractievoorzitters met deze benadering willen inspelen op de bereidheid van de vakbeweging om 2,5% van de prijscompensatie in te zetten voor behoud van de koppelingen en het trendbeleid. De toekomstige coalitiepartners verschaffen echter weinig duidelijkheid over hun bedoelingen. De adempauze kan ook worden uitgelegd als een bevestiging van het bevringsbesluit van het oude kabinet en zelfs als aankondiging van een algemene loonstop, mochten werkgevers en werknemers besluiten het voorbeeld van de overheid niet te volgen.

Het overleg tussen de sociale partners onderling in de Stichting van de Arbeid leverde niet meer op dan de conclusie dat er voor volgend jaar geen centraal akkoord in zit. De werkgevers wilden al helemaal niet praten over het openbreken van de voor dit jaar afgesloten contracten om in ruil voor een deel van de prijscompensatie per 31 december een begin te maken met een forse arbeidstijdverkorting. Zij lieten blijken ook voor de nieuwe contracten niets in dergelijke ruilvereenkomsten te zien, omdat er in tal van bedrijven helemaal geen ruimte voor prijscompensatie meer is. Via decentrale onderhandelingen denken de werkgevers een beslissing over afschaffing van de automatische prijscompensatie te forceren die op centraal niveau niet is te bereiken.

De alternatieven van de vakbeweging lijken op centraal niveau niet veel kans te maken. Dat maakt de vooruitzichten op een brede overeenstemming over het beleid voor de komende jaren er niet beter op. De adempauze die regering en sociale partners zouden moeten gebruiken voor een diepgaande bezinning bracht vooral de partners in het beoogde kabinet in ademnood.

A. F. van Zweeden